

Ukážněný, svěhlavý a originální esejista

Nakladatelství Vesmír vydalo další knihu Stanislava Komárka, tentokrát nazvanou **Hlavou dolů**. Jako v roce 1995 i tentokrát jde o eseje otiské původně v časopise Vesmír, v revue Prostor a v obyděniku Tvar. Spora dčtěji zde můžeme najít také texty dosud nepublikované nebo uveřejněné v Lidových novinách, resp. v Přítomnosti a v Nové Přítomnosti, případně v časopise Analogon.

V brilantním Úvodu autor vysvětluje návaznost nové knihy na Sto esejů o přírodě a společnosti a poznamenává, že bez znalosti její předchůdkyně není Hlavou dolů dobře srozumitelná. Nedomnívám se, 126 textů, uspořádaných abecedně podle jejich titulků, je i tentokrát zdrojem zábavy a poučení, aniž potřebujeme jinou přípravu nežli všeobecný kulturní rozhled. V tom se snad liší Sto esejů od Hlavou dolů, že v nich bylo více biologického názvosloví, kdežto v novějších textech autor čtenáře terminologicky tolik nezatěžuje, a pokud použije řecké slovo nebo odborný termín, srozumitelně je vysvětlí nebo použije v přehledném, transparentním kontextu. Sám Komárek pokládá toto své psaní za jakýsi vnitřní cestopis a za turistického průvodce „po rozvalinách postmoderny“.

„Vzhledem k soběpodobnosti světa a jeho částí, k jeho fraktální struktuře, odzrcadluje zkušenost s kterýmkoliv jsoucnem či oborem činnosti nějak makrokosmicitu, strukturu světa lze rozeznat v jakémkoli detailním problému, pokud na něm neupíme a pro samé stromy nepřehlédneme strukturu lesa. Každá jednotlivost odráží v rámci fraktální soběpodobnosti i celý svět a naopak.“ (Cesta skrz)

S tím bychom nevystačili, Komárek se již i tentokrát zanáš (někdy doslova) tématy, o nichž jeho čtenáři již dobře vědí a které má v oblíbené archetypy, lži a pravdou, zdáním a skutečností, projekcemi či způsoby nazírání, a ne náhodou připomíná třeba v eseji Moc, nemoc a normalita: „Je ostatně dobře vědět, že biologie se historicky odštěpila od filozofických fakult, ne lékařských.“

Ale jak už jsem si sám pro sebe (zda správně?) konstatoval při pokusech o zamýšlení nad předěšými autorovými knihami: opět mám dojem, že silnou stránkou Komárka-publicisty je drobný, leč nápadný a tudíž přínosný (?) postřeh, ne schopnost analyzovat podnětně výše uvedené termíny z pomezí filozofie a psychologie. Za všechny ty postřehy, které knihu dělají tak čtivou, budu znovu citovat z eseje posledně zmíněného: „Zajímavé je i srovnání prostředí lékařského s prostředím biologů. Ač by mělo teoreticky jít o totéž a jeden obor by měl být v zásadě aplikací druhého, je patrný dosti zásadní rozdíl. Profesionální biologové představují cosi, jako svěrděnou skupinu, již je studium živých objektů formou „cesty ke spáse“ se vším, co s tím souvisí - s neznámým nadšením, nenáročností a schopností k obětem i ideologizaci celé problematiky a jistým sklonem k fanatismu a oskezi. Mezi biology je celá řada lidí mimořádně strukturovaných, v dobrém i špatném. Už první pohled do posluchárny plné adeptů obou oborů je poučný - tváře frekventů a adeptů lékařských nauk jsou obecně vzato bližší průměru, tudíž na první pohled úhlednější a prvoplánově hezčí - mezi biology z profese je mnoho lidí i morfologicky neobvyklých a posunutých k různým koncům Gaussových křivek. Lékařství je tradičně přikloněno k empirii a postupům tradovaným ve

stylu »kuchařských receptur« ve smyslu ne takového propracování teorie a lpění na ní jako biologické disciplíny - rozhodující jsou výsledky.“

Škoda, že právě v následujícím, hutném, stručném eseji, kde Komárek-nelékař rozebírá schizofrenii, novodobou „svatou nemoc“ z hledisek a s nástroji jungiánské psychologie, se vyskytlo hned několik nepřímých tiskových výpadků či rozpaky budících nestandardnosti. Tak „schizofrenie“, „implemetovány“ a posléze najednou „schizofrenie“, když předtím byla mysl „krátká“ (frenie).

Komárek se také ve shodě s Jungem domnívá, že k oběma světovým válkám vedl nekoordinovaně ničivý výbuch archaična, resp. jeho mytopoetického jazyka. Je otázka, zda Jungovo učení má dnes ještě nějakou budoucnost anebo mu hrozí osud vytušitelný ze situace zmíněné Komárkem hned zkraje: „Vzhledem k obudnému množství knih, dnes a denně tištěných či v minulosti vydaných, je nově (rozuměj jakýkoliv - domnívám se já, P. H.) počín v této (rozuměj v jakémkoliv - P. H.) oblasti, navíc v obskurním a minoritním jazyce, jakkoli literárně už dávno zavedeném, samozřejmě výrazem oně zvláštní směsi pýchy, posetlosti, troufalého zoufalství a marnosti, která dnes stojí u kolečky většiny textů vůbec.“ Hezky řečeno, pravda, páni literáři?

Mají právě zde původ ony tiskové výpadky, zkomoleniny, tiskařští šotci? Vždyť je škoda, že knihu nesporně zajímavou zatížilo nezvyklé množství těchto chyb. Namátkou: na straně 23 *zbývající se* místo *zbývající se*, na straně 31 *orientální* místo *orientální*, na straně 36 *jakékoli* demokratická tradice místo *jakákoliv d. t.*, na straně 55 *stínění* místo *stíněním a dominujícími*, na straně 117 *propadganda*, na straně 174 *zajímavým* místo *zajímavým*, na straně 175 *nekeřčovitě funkčně* vysvětlení místo *n. funkční v.*, na straně 176 *veliku* houbu, takže se místo ni vnučuje skutečně ta frekventovanější huba, a já jsem si položil otázku, zda v tomto případě nejde spíše o druh synchronicity, neboť *velika* se vyskytla v té pasáži eseje, která zmiňuje Dácii a z té do sídla *Veliko* Tarnovo není věru daleko, na straně 180 teorii *správně* výzvy místo *správně v.*, na straně 181 *tato vazbu* může vést, na straně 182 *fasciovaná postupných* rozeviráním. Ech, Sysyjoji Sysyjoji, a tak dále, a tak dále, těch zkomolenin a přebřepů by se dalo najít asi tak desetkrát víc, nežli jsem citoval, ovšem v tiráži upozorňuji, že publikace jazykovou úpravou v nakladatelství *neprošla*, takže si za to může nejspíš autor sám.

Tu a tam kniha tudíž vyhlíží jako rozvalina postmoderny i z výsostně formálních důvodů. Komárek ovšem s hezkými neologismy a téměř archaismy pracuje také úmyslně a vědomě. Jsou součástí jeho stylu: tak např. *zasáknuta, přirychlen, k nevyzpytnému otáčení, v konci konci či neúsilně*. Jakožto průvodce po rozvalinách i jiných krajinách se mi zdá být nejzajímavější právě v esejích „cestopisných“: *América Latina, Asia Minor, Bílé moře, střed země, Duše Orientu, Perské listy, Pod Prešpurkem, Povaha Vidně, U. S. A. Vede hlubinného psychologa a „vynálezce“ archetypů C. G. Junga je badatelem nejčastěji zmiňovaným v esejích další Svycar, totiž zoolog Adolf Portmann. Komárek v prvním eseji sbírky např. vysvětluje, že Portmann se mj. pokoušel ukázat, co je zvnějšněný tzv. niternost (Innerlichkeit) u všech živých organismů, že sebezprezentaci organismů „nižších“ než člověk nelze chápat jen v úzkých mantinelech vztahování se k účelovosti a neúčelovosti v přírodě, jak to nazírá zatatý zrak darwinistů a jiných neodarwinistů. Nutno konstatovat, že Komárkovo psaní je vždy spíše horizontálním nežli vertikálním postihováním, nejde příliš do hloubky, jako kdyby autor chtěl doložit, že dnes to už ani není možné. Ze jednotlivostí, dílech problémů a údajů málem o čemkoliv je tolik, že se přímo nabízí jen uhadování a duchaplný exkurz. Na to jsme si ovšem u jeho esejů dávno zvyklí a přijímáme je právě proto, že neaspírují na hlubokomyšlné rozборы nebo na úmorně, závadějící analýzy. Jsou prostě psáním neexpertním a současně nikoliv laickým. Navíc osobitým a svěžím. Novou Komárkovu knihu vítám jako sympatický příspěvek k prorážení komunikačních kanálů mezi jednotlivými ghetty zastarávajících humanitních disciplín, ačkoliv je v prvé řadě zábavnou a neotřelou literaturou.*

PETR HRBÁČ